

Kintzler Zoltán

Chronométre műórá és ékszerész

Aradon, Andrásy-tér 20. sz.

GAZDAG RAKTÁRA:

schaffhauseni chronométre, schweizi és egyéb gyártmányu. a modern igényeknek megfelelő óráknak és izléses, szolid elkészítésű ékszereknek.

Javításokat saját műhelyemben eszközölök.

Pontos és szolid kiszolgálás.

ALFÖLD

SZÉPIRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI KÉPES FOLYÓIRAT.

FELELŐS SZERKESZTŐ: HONISCH L. ISTVÁN.

ARAD, 1903. JULIUS HÓ 26.

III. ÉVFOLYAM 14. SZÁM. ==

== MEGJELENIK MINDEN

MÁSODIK VASÁRNAP. ==

SZERKESZTŐSÉG: SZABADSÁG-TÉR 16. SZÁM.

KIADÓHIVATAL: JÓZSEF FŐHERCZEG-ÚT 22.

Előfizetési ára: Egy évre 10 kor.

Egyes száma 40 fil.

ALFÖLD

SZÉPIRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI KÉPES FOLYÓIRAT.

Felelős szerkesztő: HONISCH L. ISTVÁN.

SZERKESZTŐSÉG: SZABADSÁG-TÉR 16. SZ.

KIADÓHIVATAL: ARAD, JÓZSEF FŐHERCEG-ÚT 22.

MEGJELENIK MINDEN MÁSODIK VASÁRNAP.

Előfizetési ára: Egy évre 10 kor. Egyes száma 40 fill.

A NEMZETI BECSÜLET.

Arad, augusztus 14.

Csak ideig óráig él a föld kerekéségén az, ami természet ellenes. Hogy Magyarország életképes fejlődésén már századok óta él és rágódik a természet ellenes idegen, bitorló uralom: az a magyar nemzeti becsület rovására esik.

A multak története eléggé bizonyítja, hogy mindenkor a magyar nemzeti becsület sárba tapodásával bukott el ez a jobb sorsra méltó nemzet. Mert a kimagasló nagy hazafiak mellett mindenkor többen voltak a magas, a hatalmas polera vágyó ebek, a kik megcsaholták a nemzet nagyjait, és habár árulással, a nemzeti becsület sárba taposásával is, de mindenkor érvényesülni tudtak, és olyan polera jutottak, ahonnét Magyarország sorsát szokás intézni.

Hiába való az az érvelés, hogy jó volt úgy a hogy volt; a jelen elég világosan mutatja, hogy bizony nem jó az a jeleare, de még a jövőre sem, a mi a multakban történt.

Több jogot a népnek: ez a hozsánnája máma mindeneknek . . . Dehát nem érdemel ám az olyan nemzet népe általános jogegyenlőséget és feltétlen szabadságot, melynek lelkében nincs kifejlödvé az igaz nemzeti becsületérzése. Ez az érzés, ez a szep-lőtlen lélekben fogant alany, ha minden magyar ember lelkében meg volna, vagy meg lett volna, milyen más világot élnénk . . .

Hogy századok óta az állandó korrupció és a becsstelen hazaárulás volt kerékkötője Magyarország fejlődésének, ezt felesleges nagyon bizonyíthatni. Mert hát ki ne tudná azt, hogy a mint Magyarorszá-
szág elkoboztatott a független, a világjogi önállóság

mezejéről, épen úgy kobozták el a multakban a bitorlók, — egyesek, a jó hazafiak a magyarság vezér embereinek a javait. És ha az elzsarolt korona fényének emelésére már nem volt szükség, a javak megtartására, akkor a bitorlók nagy kegyesen az elkobzott javakat odaadományozták a csaholó ebeknek, a hazaárulóknak.

Vagy ki merné azt állítani, hogy Rákóczi és a kurucok bukása után nem-e így történt. Hány ezernyi tiszta magyar család ment tönkre, hány eze nyi igaz magyar lett földön futó, koldus és hazátlan.

Ki ne tudná azt, hogy az akkor eszeveszetten csaholó és áruló ebeknek, hány végtelenül gazdag és kegyelmes utóda ül a főrendiházban és a nemzeti kaszinóban, a honnét erkölcsbiráskodva fejlesztik a genyedésben levő magyar társadalom nemzeti becsület nélküli romlott, fertőzött közéletét.

Vagy nem vérlázító és rettenetes bizonyítéka volt az az aljas és piszkos megvesztegetési eset, mely a nemzeti kaszinó penészes konzervatív falai közül indult ki, hogy beszennyezze vele a milliókba került magyar parlament falait is. Mert hát csak a gondviselés és a jó véletlen okozta azt, hogy egy szerény viszonyok közt élő képviselő a jobbik észére hallgatott és letette a Ház a asztalára azt a 10.000 koronát, melyet a nemzeti kaszinóbeli, de nemzeti becsület nélküli magyar mágnás juttatott a kiszemelt áldozathoz.

Rettenetes idöket élünk. És ki tudná megmondani, hogy mi van még megírva a csillagokban. Mi fog még ezek után következni? Hiszen már rettenetes csak gondolni is arra, hogy Magyarország volt miniszterelnöke is benne volt a becsstelenség förtelmes szennyében. Benne volt annyira, hogy arc-

piritóan szegyenkezve kellett a parlamenti bizottságnak szemethunyini és zárt ülést elrendelni, hogy Magyarország szennyese legalább a határon belül maradjon, mert mire külföldre kerülne hát még az uralkodóháznak hozzánk legközelebb álló várományosa is be lesz feketítve.

Hol vagy hát ezeréves magyar nemzeti becsület, ha még a magyar miniszterelnökök sem ismernek téged, — hol vagy hát!?

*

Ki hát a szóval, ha egyszer a józan igazságot író toll alá kerül. Meg merem nyíltan mondani, hogy a vérrel áztatott magyar földön van még nemzeti becsület. Dobog még millióknál a magyar sziv, s azok lelkében még van még a nemzeti becsület izzó parázsa, a mely vulkanikus erővel egyszer csak lángralobbantja a tespedt lelkeket. És akkor aztán majd csak összezsugorodik az a zabolázó erőszak, mely a nemzeti akaratot századok óta szószegéssel, esküszegéssel, nagyravágyással, kényuri bitorlással rabláncokba verte.

*

Csitulj el sziv, és hallgass te háborgó magyar lélek, hallgass még néhány pillanatig és nézd, mert kell, kénytelen vagy tehetetlenül nézni, ha fájdalmadban a köny is kicsordul a szemedből, mikor látod, hogy a szegény magyar a becsület, fáradtságos munkája által e korrumpált országban még a megélhetést se tudja biztosítani nyomorult családjának. Ezért kénytelen aztán szeretett hazájából fájó szívvvel kivándorolni az ígért földjére, a hol más csillagok járnak, ahol nem ragyog a korona fénye, a hol nem esaholnak a koncót leső, talpnyaló hazaáruló ebek, a hol a fáradtságos munkát megfizetik.

Vagy hát ki meri azt állítani, hogy a magyar nemzet zöme, az államot fenntartó erő, nem-e az a szegény, milliókra menő nép, melynek vérét a csaholó ebek felhabzsolják azáltal, hogy vezető szerepre hivatva, gyáván nem mertek, vagy nem akartak beszélni azzal a természetellenesség szülte sárkánnyal, mely a népek millióinak az előbb-utóbb bekövetkező végromlását okozhatja. Ezt a fertelmes sárkányt, az osztrák szellemet kell mindenáron elpusztítanunk, mely eszeveszetten gátolja a magyar nemzeti becsület megnyilatkozását. Ezt a vesztegető és becselenséggel telt sárkányt kell máglyára vetni

és elégetni. Hogy aztán a bestiális vesztegetést kísértő ebek, a hazaárulók, a becselének, a nemzeti becsületet nem ismerő dervis táncot járó, és talpnyaló mágnás fullajtárók, a tisztító tűz láttára magokba szállva belássák és érezzék azt a fenséges igazságot, hogy a magyar polgár egyenlőség, a magyar nemzeti becsület megnyilatkozása nemcsak ott megengedhető és nemcsak ott kezdődik, a hol az uralkodás, a születés, a vagyon, a tőke uralma, adja — szerintök — a jogot a leigázó hatalomhoz.

Letűntek azok a csillagok, mikor milliók voltak rabszolgaságban egyért. Ma már a kor szelleme egész más irányban neveli az embereket. Ideig éráig vissza lehet tartani a nyers erőt, de mikor már minden fék eltörött, mikor minden kordonra feszített kötél elszakadt — lássák be végre a hatalmasok. — hogy akkor az összeszakadt kötelet a nyers erő arra használja, hogy az utcán, a lámpavasra huzza fel mindazokat, a kik eddig a nemzeti jogok követelését, a nemzeti becsület megnyilatkozását kutvába se vették.

*

Rövid idő alatt most harmadszor van a magyar közjogi ellenzék kezében a haza sorsa.

Jól vigyázzanak hát azok, a kikre ez a — most már hála isten — éber szemmel figyelő nemzet a haza becsületét bizta, hogy egy jöttányit se engedjenek azokból a nemzeti követelésekből, melyeket a bitorlók századok előtt elraboltak tőle, és melyeket az ezeréves magyar történelem és a nemzeti becsület Isten és emberek előtt minden időkre joggal biztosít neki.

Honisch L. István.

Az „Alföld“ előfizetési ára:

1/4 évre	2 kor.	50 fill.
1/2 „	5 „	— „
egész évre	10 „	— „

Az „ALFÖLD“ kiadóhivatala.

KELETI KÖLTŐKBŐL.

1.

D á j i.

Ha azt akarod, hogy szépségednek tükre
Ne homályosodjék el soha: ne engedd,
Hogy az, aki szeret, felsóhajtson érted,
Ne okozz fájdalmat soha kedvesednek!

Az egész menyország egy nagy körben forog.
Tudod, mik forgatják? . . . az én sóhajaim!
Te is menyország vagy, az én menyországom,
Indítsanak hát meg epedő szavaim!

2.

Szijaíhi.

Ha hajad nem voln' fekete:
Többet tudnék rólad írni.
Igy volna tán más is vele,
Ki tőlem fekete hajad
— Szerencsémét — megirigyl.

De inkább ne irjak soha,
Csak hajadban, gyönyörködjem,
Semhogy versért adjam oda
A te eben fürteidet
S szerelmemet — elveszítsem.

(Keleti költők: Szijaíhi-hoz.)

3.

Omár Híjam.

Régóta iszom én a bort,
A vöröset, fehéret.
S mert jól esik mindég a korty:
Iszom, a meddig élek!

Tán épp azért bocsátja meg
Allah e vétkezésem',
Mert mértéket nem ismerek
S iszom — az érdekében.

Allah előre tudta tán,
Hogy Omár bort fog inni —
S így sujt, hogy lássa: igazán
Mennyit tudok — kibírni.

S ha tudta Allah, hogy iszom,
— Ismerte jól Omárját —:
Én soha meg nem cáfolom
Az ő mindentudását!

Mert ha Omárod untalan
Nem innék reggel, este:
„Mindentudásod”-ból ugyan
Én Allahom — mi lenne?

(Keleti költők: Omár Híjam-hoz.)

Skrbics után szabadon:

Nikelszky Géza.

KRÓNIKA I.

ZSINDELÝKE ÉSZREVÉTELEI.

Ellesett párbeszédéből.

Annyira tele van napi életünk világi eseményekkel, hogy szinte — amint az anyuskám és a tántim mondani szokta — alig van arra példa a multakban, hogy a forró kánikula napjai annyira tele lettek volna mindenféle szenzációkkal, mint ahogy az ez időszerint van.

Országos felfordulás van a magyar haza határain belül, hogy a felizgatott kedélyek mikor csendesülnek le, arra bizony még Khuen-Héderváry se tudna megfelelni. Pedig ő valószínűleg igen sokat tud az utóbb történt parlamenti események szennyeséről . . . Mert akár mint is iparkodtak ötlet tisztára mosni, az semmiképen sem sikerült.

Hogy Szapáry László a dicső fiemei exkormányszó — kit személyesen is ismerek — minden időkre eljátszotta kis játékait, annak bizony fő-fővétékezője a volt horvát bán, azaz a legujabb exminiszterelnök . . . Az elbukott mágnás csatlós maga után rántotta a vétkezés értelmi szerzőjét is, aki minden bizonynyal nem volt más, mint Khuen-Héderváry, aki alaposan a zószban maradt. Kíváncsi vagyok most már, hogy a kegyelmes ur felesége az ex-bánuszné mire büszkébb inkább, arra hogy szeretett férje horvát bán volt, vagy pedig arra, hogy alaposan fanyar izü zószban maradt magyar miniszterelnök volt, a ki még a főrendiházban levő diszes miniszterelnöki székbe se tudott jutni. Én azt hiszem, hogy a kétszeresen ex-ex kegyelmes ur hitestársának leginkább az fáj, hogy a budavári minisztereleöki palotát oly hiába való módon alakította át a figyelmes férj, a gondos apa, a fényes reprezentálásra mindenkor kész kétszeresen ex kegyelmes ur!

Kedves olvasóim, ne vegyék rossz néven tőlem; egy igen modern, felvilágosodott, a kellő határig emancipált, nagyon olvasott és igen igazságos leány — ezt az ezredorvos ur mondta — létemre, ha írásaimban néha-néha a politikáról is megemlékezem. Hiszen a magyarországi zavarosban halászó politikát leginkább a politikusok feleségei, vagy ideáljai inscenirozzák. Hiszen a lapokból elég jól és világosan kivettem, hogy — Dienes Márton Gizellája — nem a felesége — szüntelenül jelen volt a tárgyalások alatt, ugyanis mikor a híres, a világra szóló parlamenti vesztegetési ügyben a kegyelmes urak és a pénztözsérek Dienesnél kilincseltek, a szépségéről és jószívéről híres Gizella mindég a másik szoba nyitott ajtaja mögött hallgatózott . . . És a kegyelmes Szapáryék távozásával mindenesetre az történt, amit a szép Gizella akart, hogy történjen . . . Cso-dalom hogy Dienesre, az ismert donzsuanra, any-

nyira hatni tudott ez a hölgy, hogy mikor már szellő szárnyon az ideállal tova messze volt, a visszamaradt szegény feleségnek és gyermekeknek csak ötven forintot, mond száz koronát akart juttatni az ötven ezrekből . . . Kérdem én, most már, az én kedves leánytársaimat és egyáltalán a tizezrek hozományával nem rendelkező hölgyeket, hogy mi sors várhat reánk, ha férjfelöltjeinktől a jövőben, amikor már zsarnokaink is lettek, ilyesmit is fel lehet tételezni? . . .

Édes istenkém, inkább sohase megyek férjhez, mintsem én is olyan sorsra jussak, mint szegény Diensné . . . Hogy Diens Márton szép és fess száll ember volt, azt még a szigorú erkölcsű Lux Terka urhölgy is elismeri . . . de azt, hogy Diens Marcsi a fess Gizellával szökött meg — ez már sehogyse tetszik a jó és híres tollu krónikát író kollegámnak.

Rettenetes módon csalafinta időket élünk, egyik perc még Csáki Vilma-féle szenzációval árasztja el társadalmunkat, a másik percben már az aradi párbajjellenes liga megteremtőiről szól a friss hírek trombitása: a közvélemény. Hogy az első percnél maradjak, hát nem mulasztom el megemlíteni, hogy Csáki Vilma urhölgy úgy találja — és egész helyesen — hogy az ő elvált asszonyi reputációja nem „Csáky szalmája” ugyanis ez a hölgy felette frappáns módon és radikális eszközzel, bírósági uton intézteti el Fiuméig és vissza tett utazásának — ezt a lapokból tudom — veszedelmesebb részét: ugyanis az ő ifjú gymnázista — most már soborsini ujdonsült fináncgyerek — imádóját kegyetlenül észretériti, a miért az a jövőre nézve szerelmi érzelmét merészel tőle zsarolni . . . Hja pedig az az ifju és forró érzelme mel telt szívű fiatal ember már az iskola padjában is meggyőződhetett volna arról, hogy künn az utcán a felsőbb leánykák csak azokra a deákokra pislognak sokat mondólag, a kiktől biztosra veszik, hogy a diák majálison megtáncoltatják őket . . .

Százszorosán így van ez már a komolyabb életben is. Elégé láthatjuk ezt a korzón és a szalóknokban, ahol Ámor isten a kölesönös pillantások hatása alatt csak úgy röpíti a szerelmet ígérő nyilakat. Bezzeg milyen fájdalmas lehet az, ha arra a sorsra jut a fiatal szív, hogy szerelni érzelmét követelni kell az ideáltól. Én azt hiszem, hogy a soborsini deák gyerekből lett ujdonsült finánc s majd csak belátja, hogy a szerelmet — mint sorsjátéknál a pénzt — nyerni kell . . . Mert ki ne tudná azt, hogy a sorstól, a véletlen által utunkba hozott ideál viszont szerelme milyen nagy és milyen végtelen boldogság lehet. Hogy ez így van, ezt már a tantim és az anyuskám is hangoztatta, de nem az én jelenlétemben, mert én ekkor csupán hallgatóztam . . .

A rettenetes és óriási hullámokat verő politikai állapotok mellett Aradon e párbajmánikus provincon szintén feltűnést keltett az, hogy egy nagyvreményű borotvált arcú és szemüveges ifju ügyvéd — a ne-

vét nem árulom el — csatlakozott a párbajjellenes liga eszméihez . . . Mindenesetre nagyon helyes az, hogy ez az agilis fiatal ember uttörő akar lenni itt Aradon a középkorból reánk maradt barbár de lovagiasnak vélt (?) szokások kiküszöbölésére . . . Egyébként a napokban azt hallottam a színházban, hogy minden olyan kék és nem kék vérű ifjunak a ki platónikus slephordozója — értsd udvarlója — egy vagy néhány szerelmet nem viszonzó festett világbeli hölgynek — értsd színésznőnek: annak okvetlen lovagiasnak és párbajmánikusnak kell lenni, szóval vivni és lőni kell tudnia. Mert a lovagiasságnak ez a két fő feltétele. Nem is szólva arról, hogy még Almási Lola kitűnő művésznő is sokat tart arról, a ki a lovagiasság szabályaival tisztában van, legyen az bár kék vagy nem kék vérű is.

A festett világról jut eszembe az, hogy a színházi eseményekről is el kell, hogy mondjak egyet-mást.

Ujabbán Zilahi igazán kitett magáért, az igaz, hogy a színházi dolgokat nem nézem oly szigorú szemmel, mint Farkas Ferenc, a kitűnő tollu kritikus. Mert hát én csak akkor mehetek el a színházba, ha az anyuskám és a tantim átböngészik a színházi cikkeket. Ezer szerencse, hogy hozzánk az Aradi Közlöny jár. Azért aztán eljutoítottam a Miczi hercegnő előadásra, csakhogy csupán addig lehettem az előadáson, amíg a tantim rosszul nem lett. Migrénről panaszkodott még anyuskám is. Alig, hogy eltáncolta Almási Lola a Kék vók-ot, észre se vettem, mikor kint voltunk az arénából. Azt hiszem, hogy a drága tantim csak szimulálta a rosszulletet, egyszerűen azért, hogy nekem ne kellessen tovább végig nézni az előadás kétértelmű jelenéseit.

Szó ami szó, de Almási Lolán olyan toalette volt, hogy elállt a bámulattól a hölgyek szeme-szája. A mi a nagytehetségű művésznő játékát illeti, arra elég hangos megjegyzéseket hallottam a közelemben ülő uraktól. Talán ez is indokolta a tantim rosszulletét . . . Hogy Miczi hercegnő személyesítője tetszett, arról szó sincs, de hogy a tánca és a játék tetszett, azt már igen nehéz volna megállapítani, mert majdnem annyian pisszegtek, a hányan tapsoltak. Az előadás végeredményét már csak az ujságokból tudom, amelyek, egyet kivéve, nem valami elismerő hangon nyilatkoztak . . .

Az „Éjjeli menedék helyet”, Gorkij darabját is megnéztem. A sors kegyetlen realizmusát tárja a szerző a néző szeme elé. Minden esetre nagyon érdekes ez a darab, de az az egy hátránya van, hogy fájó érzések közt hagyja el az ember a színházat. Egész másképen van ez a Drótos tót előadás után. Ennek a kedves operetnek a még kedvesebb muzsikája, álmaiban is kísérti az embert . . . És még reggel is annak hatása alatt van. Rózsa Lili ebben a darabban a Kék vók paródiáját táncolja, édes Is-

tenkém, de hogy táncolja. Gyönyörűség nézni még a paródia táncot is tőle . . . De hát akkor miért táncol Almási Lola, ha arra predesztinálva nincs ?

A drótos tót operettel be is zárulnak a szellős muzsaház kapui. A szintársulat a homok és porsivattaggal környékezett és igen sokszor Jeruzsálemmel egyszerre emlegetett Makóra rándul néhány hétre. Hogy ott milyen sikereket aratnak színészeink, azt szinte előre látom . . . Rózsa Lilinek minden este négyes fogat fog állani a makói szinkör mellett, pláne hogyha az édes Bob-ot fogja játszani . . . Itt eszembe jut valami, a Bob herceg Annijában fog a makói nyári szinkörben fellépni egy előkelő, bájos aradi leány, Denk Mici, a ki iskolatársam volt. Szív-ből kívánom neki, hogy szerenese kísérje a színi pályán. A mint hallom, a nővére is színésznő lesz. Minden esetre érdeklődés fogja kísérni Makón, ugy szintén őszre Aradon is a két primadonna jelölttársaságbeli leányt.

A mindenkor jó színben levő Minorita-atyák nagygyűlést tartottak a napokban. A rend tartományi főnöke újra Csák Cirjék lett . . . Semmi kommentár nem kell ehhez a választáshoz, ki ne tudná azt, hogy Csák mindenképen megérdemli az őt ért kitüntetések.

Sok szó esik most Ujhelyi Lipót, a nábob uszorás meggyilkolásáról . . . Sokan el ítélik Meszlényi Antal királyi ügyészt . . . Én ugyan nem sokat értek a büntető törvény paragrafusaihoz, de azzal mindenestre tisztában vagyok, hogy jól tudja Meszlényi, hogy mit csinál.

Meszlényi különben sem szolgált arra, hogy őt védelmezni kellenem, eltekintve attól, hogy már régen rokonszenvére méltatja a még mindig nem agglégényt.

Zsindelyke.

AZ ALFÖLDI NÁBOB HALÁLA.

Arad, augusztus 14.

Azt tartja egy becsületes példabeszéd, hogy : „de mortuis nihil, nisi bene.“ Ez ellen uri ember a holtak iránti kegyelet és a tisztesség megsértése nélkül nem védhet. Ez a krónikás írás *Ujhelyi* Lipót, a megyes-egyházán meggyilkolt milliomosnak tragikus esetéről szól s bizony lesznek benne egynémely igazságok, amelyek azt a látszatot kelthetnék, mintha e sorok írója véteni akarna, vagy tényleg vétene is a fent idézett példabeszéd ellen.

Szükségesnek látszik tehát ez ellen eleve tiltakozni. Arról lesz itt szó, hogy helyes dolog volt-e *Márik* Jánost, a gyilkost szabadlábban hagyni s ennek tárgyalásánál szükség lesz a meggyilkolt milliomost olyannak jellemezni, amilyen ő életében tényleg volt.

Tudvalevő, hogy az aradi ügyészség nem tartóztatta le azt a megyes-egyházai tót embert, aki „erős felindulás“-ában folyót röpitett a milliomos nyakszirtjébe úgy, hogy ez néhány pillanat alatt meghalt.

Minden ember tudja, hogy ez gyilkosság, amelynek elkövetéseért törvény szerint bűnhődni szokás. Ez a bűnhődés azután aszerint enyhébb, vagy súlyosabb, amilyen büntetőjogi beszámítás alá esik a gyilkosság oka, annak körülményei, az előzmények, a lélekállapot, a helyzet, stb.

Mióta a magyar büntető eljárásban esküdtszék itélkezik a főbejáró bűnügyekben, lehet eset arra is, hogy ezek a mellékkörülmények olyan fontos beszámítás alá esnek, hogy a gyilkos bűnhődés nélkül marad, felmentik.

Ez a gyilkossági eset, mely feltűnést keltett az egész országban, azok közé tartozik, amelynél a beszámításoknak igen fő terük van. Ujhelyit ismerni kellett. Egyike volt ő a legkülönösebb életmódot folytató embereknek. A saját erejéből milliókat gyűjtött. A temérdek vagyon megszerzésénél az is segítségére volt, hogy általában nem tartozott a lágy-szívű emberek csoportjába és megtagadott minden olyan kérést, amely az ő vagyonát akár csak egy fillér erejéig is apasztotta. Ujhelyinek alig volt hateraz koronája, amikor szülővárosában : Hodmező-vásárhelyen a gazdálkodást megkezdte. Aztán, hogy gyarapodni kezdett a vagyonkája, mintegy harminc év előtt nagyobb földterületet vett bérbe a Károlyi grófoktól. A bérlet miatt aztán pert indított és végül 300 ezer koronában kiegyeztek vele a birtok tulajdonosai. Ez az összeg vetette meg aztán alapját a mostani millióknak.

A pénzből Ujhelyi kisebb nagyobb összegeket adott ki na y kamatra, mert akkor még meg volt engedve bármilyen magas kamat szedése. Így rakosgatta egymásra a forintokat, később pedig a nagy bankókat. Amikor már nagyobb összegekkel rendelkezett, ellátogatott az ingatlan-árverésekre és egymásután potom áron vásárolta meg a nagyki-terjedésű földbirtokokat, amelyeket aztán nemsokára nagy nyereséggel eladott.

Néhány év előtt például a horgosi Kárász-féle birtokból nagyobb területet vett meg árverésen és már másnap százezer korona nyereséggel tuladott rajta. De azért több birtokot megtartott. Így óriási földterületei vannak Arad-, Csanád-, Bácsbodrog-, Ung és Sopronmegyében. Vagyon a legutóbbi években megközelítette a tizmillió forintot.

Tévedés volna azt hinni, mintha az óriási vagyon megszedítette volna Ujhelyit. Ő megmaradt továbbra is a hideg, kimért szavú, a fősvénységig takarékos embernek, aki folyvást a vagyon gya-rapításán fáradozott Ujhelyi még az ételen is takarékoskodott. Ha például az uton előfogta az éhség

a gazdag ur nem ment vendéglőbe, hanem a magával vitt vöröshagymát, turót és barna kenyeret fogyasztott el. Érdekes, hogy Ujhelyi hatalmas birtokai gondozására egyetlen egy uradalmi tisztet vagy jószágigazgatót sem tartott Teljesen egyedül végezte a felügyeletet! Írásbeli teendőit a legultolsó betűig maga végezte, mert senkiben sem bízott meg.

Ezek azonban nagyobb részt csak az ő életmódjára vonatkoznak. Azt, hogy milyen nyugodt lelkiismerettel tett tönkre ekzisztenciákat, embereket és családokat, azt mindenki tudja róla. Váltókkal manipulált s vagyonszerzési praksisában mindnapos dolog volt az, hogy a kifizetett váltókat mindenféle ürügyek alatt visszatartotta s harmadik személy által pereltette. Volt *szíve* azután az ilyen büns pénzeket másodszor is lelketlen kiméletlenséggel behajtani.

Igy tett ő épen Mária Jánossal is. Ez földet vett tőle, a vételár egy részéről — talán tizezer forintról — váltót adott s ezt lejáráskor ki is fizette. Ujhelyi azonban a váltót nem adta ki, egy darabig szóval tartotta Mária, egy szép napon aztán felszólította adósát, hogy a váltót fizesse ki, különben perel. A szegény tót ember hiába jött aztán, hogy ő már kifizette a váltót, az írás beszélt s Mária idei termését Ujhelyi el akarta árvereztetni a már egyszer megfizetett adósság fejében.

Hát kérdem minden önértetes embertől: lehet csodálkozni azon, ha az az anyagilag jogtalanul, hamis eszközökkel tönkretett ember végső elkeseredésében fegyvert ragadott lelketlen uzsorása ellen? Az az ember, akit a *lelke* vitt a gyilkolásra, nem büntetésre, hanem sajnálatra érdemes. Ha én esküdt lennék, föltétlenül a fölmentésére szavaznék.

Az a meggyilkolt ember egyike volt a legszívtelenebb vagyonszerzőknek, azok közül, akiknek a lelkében a részvétnek még egy szikrája se lobbant fel, akármily kétségbeesést gyógyíthatnának meg azzal, ha törvényadta jogukból valamit engednének.

Az ilyenfajta gazdag emberek keltik fel a nehéz sorssal küzdők millióiban a vagyonos osztály ellen a fanatikus gyűlöletet. Ezek az okai a ferde irányban terjedő szociális mozgalmaknak, amelyek éppoly kárára vannak a békés együttérzésnek, amily hasznos a közérdekre a józan szociálizmus.

Ujhelyi Lipót még a megjegyzettek között is nevezetesség volt. Hamis tanulás miatt egy évi börtönre ítélték. A büntetés elől Amerikába szökött, de minthogy huszezer forintnyi kauciója bánta a szökést: visszajött s inkább leülte a rárótt börtönbüntetést, csak hogy a pénze el ne veszszen.

Önzéssel teljes életének utolsó szívtelenségeért halállal lakolt. S ime, részvét nem fordul feléje semerről sem. Ellenben a szerencsétlen, magáról megfeledkezett adóst, aki ezelőtt jóra való ember volt, s tettét csak végső kétségbeesésében követte el:

mindenki méltán sajnálhatja mert lelketlen hitelezőjének a szigorát vele szemben most majd a törvény büntető szigora váltja fel. Mindent vesztett, ahelyett hogy valamit nyert volna.

Annyi szomorúság van a világon, az ember annyit kénytelen látni embertársai szenvedését s az étellel való keserves küzdelmét, hogy a temérdek „jaj”-nak a hallása s az elfojtott sóhajtások sejtése állandóan biztosíthatná, jóformán beolthatná szívének megkeményedése ellen. Sajnálatos, hogy nincs így! Hogy fásultság tud lenni az eredménye egyesek lelkében annak, ha nyomort látnak; és még az sem enyhíti fásultságukat, — sőt mintha növelné, — ha a nyomorhoz egyenes közülük van, mondjuk: hitelezői minőségben.

Helyesen írjuk le a szót, de isten szerint az igazságnak szolgálunk, ha azt a gyilkost büntetésre érdemtelennek mondjuk.

CAPRI GYÖNGYE.

Írta: Czettler Rezső.
(Vége.)

A sicíliai megállt beszédében. Ujból megtörölte verejtékes homlokát s evezője után nyúlt.

— Ott van ama kastély — szólott egy sziklatömb mögül előbukkanó kastélyra mutatva — ott lakik ő.

Pár pere múlva Capriban partra szálltunk s fogadót kerestünk. Buesuzás előtt Luigi kérdezte:

— Mikor mennek vissza signori?

— Talán holnap.

— Bárkám készséggel várja önöket.

— Hajón megyünk öreg, köszönjük.

A sicíliai hálálkodva rakta el kapott pénzét s egy oszlophoz kötötte bárkáját s a közeli kunyhó felé irányította lépteit.

— Mit szól ez emberhez — kérdé a hollandi felém fordulva.

— Hogy roppant szerencsétlen . . .

— Egy gondolatom van.

— Nos?

— Meg kellene látogatnunk Capri gyöngyét.

— Ugyan hová gondol, Walter ur, mi cimen és jogen?

A cim nagyon egyszerű s a jog belőle következik.

— Hogy-hogy?

— Bejelentjük magunkat s azon óhajunknak adunk kifejezést, hogy szeretnénk a kastély belsejét látni, mivel hallottuk, hogy igen szép.

Én beleegyeztem s Walter Eduárd másnap reggelre határozta el látogatásunkat.

A következő napon remek idő volt s fogadónk ablakából remek kilátás nyílt a tengerre és Nápoly-

ra. Ám nem sokáig gyönyörködhettem mert Walter figyelmeztetett az idő előrehaladott voltára.

Némán, szólanul mentünk a kastély felé s a szerencsétlen Luigi történetén rágódtunk. Alig voltunk azonban a kastélytól egy kőhajintásnyira, Walter ur hirtelen megállt.

— Mi baj? — kérdém szintén megállva, a hollanditól.

— Ott . . . lássa, ott jön Capri gyöngye.

A kastély kapujából tényleg egy fiatal nő jött ki ebével s a tengerpart felé igyekezett.

— Vajjon ő-e? — kérdém kételkedve.

— Ő lesz, felelte izgatottan a hollandi — menjünk csendesen utána s beszéljünk Luigi esetéről s ha figyelni fog, annak jele lesz, hogy valóban ő az állítólagos Marió.

Midőn pár lépésnyire voltunk tőle, rögtön ráismertünk a sicíliai leírásából Capri gyöngyére. Gyönyörű olasz típus volt junói termettel, koromfekete hajjal s beszédes szemeivel.

— Ön tehát elhiszi Luigi meséjét? — kérdé Walter Eduárd oly hangosan, hogy ő is meghallhatta.

— El, feltétlenül el. Mert hiszen a mult elégé példa rá, hogy már ilyen gyermek-elcserélések előfordultak s most annál is inkább elhihetjük, mert hiszen az adatok teljesen megegyeztek.

A nő kutyája messze előre szaladt s ő hivta.

— Castor, Castor, gyere ide rögtön.

Majd utána akart iramodni, de e pillanatban elejté korbácsát.

Walter utána ugrott s udvariasan átnyujtotta.

— Ah, köszönöm, signori — szólt a nő mosolyogva — Castor ma rosszul viseli magát s meg kellene fenyítenem őt.

— Szép állat, — felelém neki bátorodva — tiszta faj.

— Igen — felelte ő dallamos hangon, — atyám hozta Tarantóból ajándékkul s azóta sétatimon hü kísérem.

— S valószínűleg lovagias eb, ki önt signorina minden támadástól megóvjá.

A hölgy mosolygott.

— Nem signori, önök idegenek, legalább a ki-ejtésük után itélve.

— Igen, — felelte Walter Eduárd — utazók vagyunk. Tegnap érkeztünk s egy sajtószerű történetet hallottunk, mely ép oly titokzatos, mint érdekes.

— Valóban? Nem lenne oly szíves elmondani.

— Készséggel.

A hollandi elbeszélte a bárkástól hallottakat, míg én nem mulasztottam el a szép nő arcát megfigyelni. Midőn Walter a mesének ama pontjához ért, a midőn Marió őt elutasította, a nő ajkai idegesen megremegtek.

— S Önök ezt elhiszik?

— Nincs lehetetlenség a dologban s nincs okunk benne kételkedni annál kevésbbé, mivel ha tényleg az anyajegy megfelel Luigi által mondottal, úgy tel esen beigazoltnak látom.

— S ön signore? — fordult felém.

— Teljesen osztom Walter ur nézetét.

Capri gyöngye elgondolkozott, arca teljesen megváltozott s hallgatag maradt.

— Ha találkoznak a szegény emberrel, mondják meg, hogy jöjjön a kastélyba, beszélni akarok vele. Majd én előkészítem az ő vélt Marióját. Isten önökkel signore.

Ezzel Castornak fütyentett s eltűnt a sziklák között.

— Nos, gyöngy — kérdé — diadalmasan Walter?

— Nem akarta magát elárulni, azt hiszem i en.

— S most siessünk Luigihoz, vigyük meg az örömhírt.

Pár perc múlva a konyhónál voltunk. Belülről hangosan zokogás halatszott s amint benyitottunk, szomorú látvány tárult szemeink elé. Az ágyon egy élettelen alak feküdt, a sicíliai s körülötte neje s gyermekei sirtak.

— Mi történt? kérdem elfogódva az aszszonytól.

— Oh signore, egyetlen Luigim reggel meghalt.

— Mi baja volt, talán . . .

Igen . . . igen signore, megrepedt a szive . . .

AZ ANYA ÉS GYERMEKE.

„Anyám, mért oly vörös az ég
Tul a bércek felett? . . .”

„Aludj édes szép fiacskám,
Dalt suttogok neked.”

„Anyám, anyám de mért dörög
Az ágyu, odaát? . . .”

„Aludj édes szép fiacskám,
A szél zeng csak danát.”

„A dalt anyám, a szél dalát
Meséld el énnekem!”

„Tedd hát össze két kezeckéd
És figyelj édesem! . . .”

Rajtunk élő gaz ellenünk
Mégköte kezünket,
Hogy láncravert rabbá tegye
Drága nemzetünket.

Mint a rablók, titkon, orvul
Törtek, fiam rajtunk.
Azt várva, hogy a gazoknak
Gyáván fejet hajtunk . . .

. . . Te sirsz édes szép fiacskám?
Könnyű a te könnyed.
Mit tudod te még ki bántja
E vérázott földet.

De ha felnősz, kis magzatom
Végy kardot kezvedbe,
Kerüljön bár e döntő harc
Drága életedbe . . .

— Sötét az éj. — de keleten
Pirkad már a hajnal.
Az jelent: éjszakánkra
Jön még fényes nappal!

Jön! jönni kell! de csitt, szívem
Ne verj oly sebesen. —
„Te csak aludj még hajnalig
Drága szép gyermekem.“

„Aludj szívem, de ha felnősz
Hazádat ne feledd! . . .
. . . Aludj, édes szép fiacskám
Dalt suttogok neked . . .

Hollósi Sándor.

SZEZON UTÁN.

Három premier.

Arad, augusztus 14.

Az aradi szintársulat a hét végén befejezi a nyári szezont s átmegy Makóra, melynek a Pesti Ihász Lajos harmadrendű társulatához szokott közönsége érdeklődéssel várja a Zilahi-rezsímet. A makóiaknak szerencsájük van az idén a szintársulattal. Zilahi társulata az aradi nyári szezont alatt előkészült a makói idényre s elfogultság nélkül lehet állítani, hogy a szomszéd város színházi közönsége egynehány olyan előadás fog látni, amilyent Makón még nem volt.

Mi ugyan azt tartjuk, hogy a Zilahi jelenlegi társulata felette hiányos. Nem hogy pótolta volna a hiányzó erőket, de elbocsátott, vagy legalább is engedett elmenni olyan tagokat, amelyek a téli szezont alatt erősségei voltak a szintársulatlak. Helyüket nem töltötte be, akiket mégis szerződtetett, azok annyira gyenge színészek, hogy az aradi színpadon nem állhatják meg helyüket.

Aki jó erő van most az aradi szintársulatlak, az Zilahin S. Vilma, Rózsa Lili, Gazdy Aranka,

Karácsonyi Mariska, az ujabban szerződtetett Foti Frida, a férfiak közül Bejczy, Polgár, B. Szabó, Mariházi, Békéssy, Sarkadi. — s nix weiter. Somlai epizód szerepekben kezd feltűnni.

Azután a felsoroltak is csak lehetnek jó színjátékosok, ha kizárólag a nekik megfelelő szerepekben léptetik föl őket. De minthogy megfelelő számú jó színpadri erő nem áll a művezetőség rendelkezésére, kénytelen minden tagjának szerepkörét megtárgyalni s ez természetesen nem csak a jó előadás, hanem az illető művész rovására is esik. Ezen az állapoton tehát félig segíteni kell.

Ilyen viszonyok mellett is konstatálnunk kell azonban, hogy most a nyári szezont három olyan előadást láttunk, amelyről a bírálat csak legteljesebb elismerés hangján nyilatkozhatik.

Kezdjük az *Éjjeli menhely*-en. E darab szerepkörének olyan alkalmas beosztása van, hogy szakgatott párbeszédei következtében kis kaliberu színészek is elfogadhatóan produkálhatják. Az aradi szintársulat azonban ennek figyelembe vétele mellett is nagyon díszes előadással mutatta be ezt a mély bölcsességű darabot.

Igen jó előadásban került színre a *Miczi hercegnő* is. A darabról ne szóljunk, decens ember erről szabadon nem diskurálhat.

Annál többet lehet szólni a *Drótos tót*-ről. Ennek az operettnek, mely — nem a zenéjére vonatkozik ez — merő tákolmány és erőszakolt színterekre vitt esemény, s melyben a zenén kívül csak egy-ké alak ér valamit, valóban olyan előadása volt, amely bármilyen nagy színpadra beillet volna. Amit itten a darabban Rózsa Lili, Polgár Sándor, Sarkadi, B. Szabó és Bejczy produkáltak, az igazán elsőrangú. Összevágó, szabatos produkció játék és ének dolgában egyaránt. Ennek tulajdonítható, hogy még a negyedik előadása is zsufolt ház előtt folyt le.

Ilyen hiányos szintársulat mellett mindaználta csak kivételes szerencsének tekinthetjük, hogy ezt a három előadást bizonyára a rendezők ügyességének hozzájárulásával is, olyan sikerülten lehetett kihozni. Azonban viszont csakis ilyen hiányos társulat mellett történhetik meg az is, hogy egynehányszor olyan gyenge előadásokat láttunk, hogy szinte resteljük aradi voltunkat.

Bajok tehát vannak s a színügyi bizottságnak kötelessége lesz gondoskodni ezek reperálásáról.

Kérjük azokat a t. vidéki előfizetőket, a kik az előfizetéssel hátralekban vannak, sziveskedjenek az előfizetési díjat beküldeni, mert ellenesetben postai megbízást leszünk kénytelenek küldeni, a mi több költséggel jár.

KRÓNIKA II.

ÁLLAT AZ EMBERBEN.

Mivel rosszabb ember ez a Márík annál a pecérnél, aki dróthálójával a kóbor kutyákat befogja és leüti. Nagyon sokkal rosszabb, ugyebár. Mert az gyilkos, emez pedig hatósági közeg.

Igy kell ezt felfognunk törvényeink az ész és és társadalmi rendünk értelmében. A törvény megfontoltság alkotta, és mégis most az ész és megfontoltság azt diktálja, hogy Márík jobb ember volt, mint akármelyik kutyapecér.

Furcsa dolog, ugyebár, hogy az Ujhelyi eseténél a sajtó nem tartotta be azt a latin közmondást: „De mortuis nil nisi bene.“

Ennek a moráldogmának az ereje semmivé lett az előtt a hatalmas gazság előtt, mely a meggyilkolt Ujhelyi Lipót jellem vonását képezte. A halál megrendítő dolog, s minden szubjektív érzelem sarokba vonul a nagy fenség előtt. Kétszeresen megrendítő a gyilkosság gondolata, mert párosul vele az emberi kéz vakmerősége fölött való megindulás. Ujhelyi Lipót halála azonban nem volt megrendítő, s az első szenzáció szülte megdöbbenést elriasztotta valami benső szatiszfakció — érzés. Ime, mikor a büntetőjogi felfogás szembe kerül az általános, az igazi emberi felfogással. Ujhelyi Lipót megölését meg fogják büntetni, s gyilkosnak stigmatizálja a törvény. A társadalom azonban jóleső érzéssel fogadja ezt a büntetendő cselekményt, mint a hogy sokszor közömbösen fogad oly eseményt, amely büntetőjogi értelemben gonosz, elítélendő.

Ujhelyi gonosz ember a lelke fenekéig, a szíve helyén kő, az agya helyén kamatszámító táblázat volt. A mi rosszat, gonoszat az ősidőktől fogva Shakespeareig rá tudtak rakni az írók az emberre, az Ujhelyiben mind élt, mind működött. Még az sem enyhíti ezt a szigorú kritikát, hogy okos ember volt. Mert nem volt az. Ha az lett volna, nem gyilkolták volna meg. Hány gazember van még olyan mint Ujhelyi volt, s mégis köztisztületben áll akármelyik. De csak azért, mert okos emberek.

Hiszem, hogy a bűnügyi tárgyalás büntető jogilag is igazolni fogja azt, hogy Márík nem rossz ember. Hiszem, hogy ezt a szegény tót parasztot nem fogják valami szigorúan büntetni.

De ne elégedjünk meg ezzel, hogy ebből az esetből kifolyólag felállítsuk a büntetőjogi és az általános emberi felfogást. Ne konstatáljuk újra, hogy amaz csődöt mondott emez előtt. Menjünk tovább, lépünk a szociális térre. Azt rebesgetik Aradon, hogy egy éles zsidó közvélemény alakult volna ki, s ennek éle támadólag fordult volna Meszlényi ügyész ellen. Meszlényi ügyész eljárását nem vagyok hivatva felülbírálni vagy ellenőrizni, de

mégis hibáztatnom kell azt az állítólagos zsidó közvéleményt (amely különben valószínűleg antiszemita rugókon nyugszik). Hibáztatnom kell, mert nincs igaza. Ha Meszlényi a büntetőjog, avagy a bűnvádi perrendtartás szempontjából nem is cselekedett volna helyesen, minden esetre helyesen cselekedett, mindannyiunk meggyőződése szerint, mikor nem tartóztatta le Máríkot. Mellékes az, hogy milyen vallásu volt a meggyilkolt uzsorás, hogy azonban Máríkot letartóztatni kissé különös dolog lett volna, ehhez, ismét csak az általános emberi szempontból, szó sem fér. Azt majd elvégzik a jogászok, hogy vétkezett-e Meszlényi a perrendtartás ellen, vagy nem, itt azonban csak mint emberek beszélünk.

Kronikör.

FÜRDŐ-ÉLET AZ Ó-KORBAN.

Irta: dr. Simon Vilmos.

Most mikor az emberek nagy tömege szerte a világ minden tájékán élvezi a fürdőzés örömeit, vagy boszankodik a drága mulatság kellemetlenségein — talán érdekes lesz néhány évtizeddel vissza ugranunk a fürdők történetének őskorába.

A mitológikus világban a forrásoknak magas származást tulajdonított a régiek hite. Mindeniknek megvolt a maga istennője, a saját külön nimfája. Az orákulumok a gőzölgő források mellett tanyáztak. Herodotos szerint a lybiai oázison Jupiter temploma a forrás mellett állott. Delphiben is ott volt a Kaszotis kutfője és mint Pausanias írja — Pythia gyakran a víz gőzétől kapta ihletét.

De a görögöknél azért korántsem fejlődött ki annyira a fürdőélet, mint a rómaiaknál. Itt van például Bajae, melynek világhírű emlékei vannak, mert hiszen e fürdő multja és élete össze volt kötve Róma történetével. Fekvése nagyszerű. Közeliében van Ennae, a legrégebb város, és az Avernus tava, a hol állítólag a pokol bejárása nyílt.

Kihamvadt vulkánok és meleg források környezték Bajae, a mely éppen olyan híres volt gyógyító vizeiről (Aquaе cumanae) mint pompás fekvéséről és környékéről, enyhe éghajlatáról, tengerpartjáról, valamint a környékén volt érdekes helyekről (pl. lukrini tó, Sibylla barlangja, az elysaei mezők stb.)

Az előkelő rómaiak már Kr. e. 90 körül tömegesen látogatták ezt a fürdőhelyet, a hol az ókor nagy patriciusai egymásután pompásabbnál pompásabb palotákat, villákat és templomokat építettek. Mikor pedig már nem volt elegendő szabad tér a szárazföldön, egyszerűen a tenger vizébe rakatták palotáik alapfalait. A római császárok vetekedtek egymással a fényűző építkezésekben és Alexander Se-

verus is pompás palotát építtetett és mesterséges tavakat rendeztetett be itt.

A zajos fürdői életet élénken írja le Seneca 56-ik levelében, a melyben a többek között panaszkodik, hogy nem tud nyugodni a fürdőző közönség folytonos zaja miatt.

Azután így folytatta: „Már kora reggel hallok a fürdő-vendégek lubickolását. Minden órában fürdenek, ujjongva labdázna és nyögve forgatják a sulyos óngolyókat. Itt próbálgatják az éneket s most harsány hangon vitatkoznak és közbe egy-egy sívítás hangzik, jelül annak, hogy tolvajt fogtak, a ki valamelyik fürdőben lubickoló ember ruháját el akarta emelni. Az árusó: éles hangon kínálgatják süteményeiket (a rómaiak ugyanis a fürdőben egyet-mást ettek is); a partokon örömtől és italtól mámoros emberek bolyonganak; az erdők árnyékos lugasai a boldogok dalaftól visszahangzanak; s a lucrini tó vizén fényesre festett koronákkal, rózsakoszorúkkal elborított sajkák uszkálnak. E vízi kirándulások telvük örömmel és élvezettel, az egész fürdő pedig visszahangzik a sokféle játék és egyéb szórakozás mámoros hangegyvelegétől”.

Általában a komor Seneca úgy jellemzi Bajaet, mint az örömet és a jókedvet, de egyuttal a bűnöknek is híres tanyáját. És pedig nem alap nélkül, amit legjobban bizonyít az, hogy Senecán kívül Varió, Cicero, Tropicus és mások is élesen kikeltek a bajei fürdő élet ellen, a melynek rakoncátlan kicsapongása közmondássá vált.

Hát még a római nyilvános fürdők!

Márványmedencék, ezüstösövek és szobrok mindenütt Agrippa, Titus és Nero közfürdőin kívül egész sereg magánfürdő hívogatta ez embereket.

És hogy milyenek voltak e fürdőhelyiségek méretei, azt el lehet képzelni, ha meggondoljuk, hogy Caracalla fürdői, a melyeket bizonyos meghatározott órában egyaránt megnyitottak a szenátorok és a nép használatára, ezerhatszáz márványüléssel bírtak, a Diocletianei pedig több mint háromezerrel. A falak finom mozaikkal voltak fedve, amelyeken gyönyörű színárnyalatok és képek pompáztak. A víz ezüst esőveken át folyt az ezüst medencébe, a melyekben a nép gyermeke is bátran fürödhetett egy kis rézpénzért. De ez a kényelem természetesen rossz hatással is volt az emberekre, a mennyiben a meleg víztől kimerülten nem egyszer órákig heverésztek a fürdők pamlagain és nagy buzgalommal gyakorolták magukat a borívás nemes sportjában.

És a hova csak a rómaiak elhatoltak, mindenütt fennmaradtak az ő fürdői kedvtelésük és pompájuk maradványai vagy emlékei, lgy pl. a savoyai Aix, a provençei Aix, a pyrenei hegvek között fekvő Dax, Bagnères de Bigorre és de Luchon, a spanyol Alhama és Caldas, a svájcei és a Wien melletti Baden, a német Wiesbaden, az angol Barth (Aquae Solis) s a

mi mehádiai Herkules-fürdők mind a régi rómaiakra emlékeztető maradványokkal díszelkedhetnek. Sőt a római „Aquae” (víz) szó is sok fürdő nevében fennmaradt, így például Acqui, Aiques, Aix Ax, Dax stb.

Róma történetének első századaiban a férfiak és a nők külön fürödtek s tisztességes nők a császárok korában nem léptek közös mendencékbe. De később az együttesen való fürdés általánossá lett és annyi visszaélést szült, hogy Hadriánus, Tarjánus, Marcus Aurélius és Alexander Severus császárok szigorú parancsokkal tiltották el a római Ádámoknak és Éváknak közös fürdőzését. Azonban Hellogabalus újra megengedte az ó-kori ostendézést. Gallienus császárnak pedig annyira tetszett ez a multság, hogy ő maga is mindig a nőkkel együtt fürdött.

Midőn a római birodalom székhelyét a Keletre tették át, a brusszai fürdő, mely 60 angol mérföldnyire van Konstantinápolytól, egyszerre nevezetessé vált. Ismerték különben azt a fürdőhelyet már azelőtt is, s az ifjabb Plinius egyik levelében kéri urát, Trajánus császárt, hogy engedje meg neki e fürdő épületeinek helyreállítását. Konstantinus császár pompásan fölépítette ezt a fürdőhelyet és „királyi fürdők”-nek nevezte el. De a XII. vagy XIII. században e fürdőnek csillaga teljesen letűnt és csak jóval később keltették új életre a brusszai fürdőt, a mely a Keletnek manapság is egyik leghíresebb fürdője.

Cláudianus pogány latin költő Kr. u. IV. században az enganeí hegvekben fekvő Abano meleg kénforrásairól irt egy dicső költeményt. Valószínűleg ez a magasztalás buzdította Cassiodorust Theodori tükárát arra, hogy részletes utasítást adjon egy építésznek a romba dőlő abanoi fürdők teljes helyreállítására. S e fürdő a mai napig fennmaradt, még pedig eléggé virágzó állapotban, a mennyiben az olaszok szajpját főleg köszvény ellen sűrűn keresik fel. A rómaiak Aquae Aponi és Aquae Pasavinae név alatt ismerték és használták manapság Abano Bagni névre hallgat.

Ugyancsak Cassiodorus engedélyt adott Winiswadnak, Theodorik egyik harcosának arra, hogy a bormiai fürdőt használhassa a köszvénye ellen. Ekképen a bormiói vendégkönyv egyik lapján Winiswad neve szerepelt volna 535-ben Kr. u. ha a kurlista fogalma már akkoriban ismeretes lett volna. Az olaszok manapság is eléggé sűrűn keresik fel Bormiót és vizét főleg reumatizmus és köszvény ellen használják.

Theodorik unokája: Athalarik gót királyról följegyezte Klió, hogy Priniscrinus nevű ezredesének engedélyt adott arra, hogy meglátogathassa Bajaet, melyet írásbeli engedélyében szép fürdőhelynek nevez s a melynek víze — ugymond, — csodás hatása, s az egészségre nézve sokat ér.

Ugyanebben az időben keletkezett Justinianus császár egy törvénye, a 117-ik novella, a mely sze-

rint: „Ha egy nő ugyanabban a medencében fürdik valamely férfivel, az elegendő ok a férjnek a válásra.“ S az, hogy ilyen törvényt kellett hozni, mindenél világosabban mutatja, mennyire fenmaradhattak a régi visszaélések, és vigasztalást nyújt arra nézve is, hogy a mi sokat ócsárolt korunk erkölcesi legálább a fürdőélet terén mindenesetre jobbak, mint a milyenek az ó-kor világában uralkodtak.

AZ APA SIRJÁNÁL.

Szerte ömlik az est szép, bíboros fénye,
Szent nyugalom száll a szomorú vidékre.
Szóttalan a tájék, szendereg a lárma,
Búsan bölintgat a temető gyász fája.

Hirtelen megzizzen, sűg bűg száz levélke,
Mint ha köztük szellem bujdoena, beezélné.
Hajh, pedig a szellő lebben át nokogva
S egy sirhalom gyászát bűgva panaszojja.

Édes anya sir ott a kedves picit gyermek,
Amint szemök a kis keresztben pihen meg,
Melyet hervadozó koszorú ölel át,
S hű férjnek, apának özi drága hamvát.

Itt lepi meg őket minden áldott este.
Halvány arcokra fájdalom van festve
A jó Isten látja, imájukat hallja,
Legyen meg suttogják, az ő akarata.

S az Ég, ki az alkony szárnyait kitarja
Harmatot hint minden mezei virágra,
Sajgó szívünkre is balzsamot csepegtet,
Csitítja esendően a két vérvő kehlet.

Borongó bánatot hoznak el estenden
S édes vigasztalást víznak el mindketten.
Tört szívünkben béke csiájaga sarjad,
S ragyogva rezg rajta reményük, mint harmat.

Szerte ömlik az est szép, bíboros fénye,
Szent nyugalom száll a szomorú vidékre.
Szóttalan a tájék, szendereg a lárma,
Búsan bölintgat a temető gyász fája.

Szepséay László.

AZ ÉLETMENTŐ.

Rosalie így szolt hozzám :

— Csak olyan embernek leszek a felesége, aki valami nevezetes tettet hajt végre és kitüntetését kap.

Ettől fogva hajszoltam mindenütt az alkalmat, amely nevezetes cselekedethez juttat. Hat hónapon át barangoltam a Szajna partjain. Több ember a szemem láttára ugrott a vízbe, de semmi hasznát sem vehettem ezeknek az alkalmaknak : uszni nem tudtam s így olyan „kétségbeeset-

et“ kellett keresnem aki épen a partnál ugrik a folyóba s lehetőleg megakad a füzek gyökerei közt.

Hiába való kutatásaim után vissza kellett térnem a száraz földhöz. Három évet vesztegettem el azzal, hogy két ízben beledőftem a sétatálcámat biciklizók kerekébe, három ízben gáncsot vetettem séta közben idős, tehetetlen asszonyoknak, gyöngéden a robogó kocsik kerekéi felé taszítottam kis gyermekeket, szóval előidézttem hétszáz-huszonhárom katasztrófát és — sajna! — nem volt azokból semmi hasznom. Már azt kellett hinnem, sohasem lesz enyém Rosalie.

Tegnap a Longchamps-utcában sétáltam. Egyszerre éles sikoltás hasította át a levegőt. Az első pillanatban azt hittem, hogy Mounet July szavalja verseit az utca községének s kíváncsian fordultam a hang iránya felé. De — oh szerenese! — egészen mást láttam: egy bérkocsi elütött egy öreg urat s elgázolta annak a jobb lábát.

Amikor hasonló baleset történik egy elhagyott utcában, az első dolog, amit az ember tesz, hogy meg sem mozdul, csak bámul. A szerencsétlenül járt éles sikoltásaira aztán a szomszédságból összefut mintegy husz ember: a távolból pedig méltóságteljes léptekkel a rendőr is arra felé veszi útját.

Az öreg urnak, aki hasztalan igyekezett lábra állani, gyönyörű hangja volt: csengő és messze elhangzó, tehát sok embert toborzott össze a szerencsétlenség színterére.

Közeledtem. Elmondtam a körülállóknak, hogy jelen voltam az esetről, mindent láttam, az összes részleteket: — egy hölgy gratulált nekem. E közben igyekeztünk magához téríteni az áldozatot. Egy fiatal ember segített nékem fölemelni az öreg urat . . . Mégis csak vannak könnyörületes lelkek: később megtudtam, hogy az udvariasan könnyörületes fiatal embernek sikerült emelés közben az öreg ur összes zsebeit kiüríteni.

Mialatt a rendőrség felé vittük az öreg urat, a fejében százféle gondolat ébredezett. Eszembe jutott Rosalie és szembajutott a kitüntetés. Ez a gondolat oly erőssé tett, hogy a világért sem engedtem meg, hogy más is segítsen nekem elgázolt embert vinni.

Egyszerre az öreg ur felém fordította megnyílt szemét s mondá:

— Köszönöm, uram . . . Most már elbocsáthat, majd rendbe hozom a lábszáramat.

Szegény ember, gondoltam magamban: a katasztrófa nem csak a lábát zuzta össze, hanem az agyvelejét is meghibbantotta. Erősen karoltam át tehát és folytattam utamat.

Végre meglesz a kitüntetésem!

Az öreg újra megszólalt:

— Kérem önt, hagyjon el . . . Már mondtam önnek, meg akarom igazítani a lábszáramat.

Nem szabad az örültekkel ellenkezni.

— Igen, igen, barátom — feleltem — igen . . . azonnal.

S meggyorsítottam a lépteimet, mert el akartam érni a rendőrségi épületet, mielőtt a védencem teljesen

elveszti öntudatát. De a szegény örült nem akart tovább menni, hanem kétségbeesetten kapálózni kezdett.

— Igen, vagy nem: megengedi javítani a lábszármat? Utoljára kérem udvariasan, hogy ne hurocoljon tovább. Nem akarom megkoekáztatni, hogy az ön makaessága miatt valami elromoljék a lábamban.

Tovább mentem, nem is válaszolva a szegénynek. Még egy rugott rajtam. Elbocsátottam egy pillanatra, aztán folytatni akartam az utat, de erre az én menekültem olyant rugott rajtam, hogy öt lépésnyire repültem.

A földön ülve láttam aztán, amint az elgázolt ember valamit rázogatót és forgatót a lábszárán, fölhuzza a nadrágszárát, igazít, srófol; végre pedig lassan föláll és — jár.

— No, már csakugyan nincs szerencsém az életmentéssel: az én menekültemnek a jobb lába szára műláb volt . . . és épen azt kellett a kocsinak elgázolnia!

Max et Alex Fische.

A NAGY VILÁGBÓL.

Az új pápa. Ugy történt a mint megjósoltuk. Mellőzve lett Rampolla, mellőzve lett Oreglia és egy olyan lett a katolikus világ és a császárok és királyok fejedelme a római pápa, a kire egyáltalán nem gondolt senki. A veto, az intrika bejutott a külvilágtól elzárt konklávé falai közé is. Most az egyszer azért mégis az történt és úgy történt, hogy azt az olasz nép óhajtotta, mert olyan ember lett a katolikus egyház fejedelme a ki a nép gyermeke és a ki sohase remélte azt, hogy a világ első méltóságára, a pápai trónra jusson. Hja ilyen a sors keze, Sartó pápa minden esetre szerénységgel nyutja kezét esókra Rampolla és Oreglia csalódott bitorosoknak . . .

*

Évforduló. Huszonöt éves évfordulója van annak, hogy magyar vér árán okkupáltatott Bosznia-Hercegovina.

Aki az okkupált tartományokban megfordult, az személyes meggyőződést szerezhetett arról, hogy a magyar vér áztatta földön milyen óriási mértékben érvényesül az osztrák kényuraság, az osztrák szellem. Minden más nyelvet, de legfőképen a német nyelvet lehet ott hallani. Német a közhivatala, német a bíraskodása, német a vasutja. Minden német a hegyek országában . . .

Tehát, hogy elérkezett a huszonötödik évfordulója is annak, hogy mi, magyarok Bosznia-Hercegovinában véráldozattal kikapartuk a sült gesztenyét az osztrák részére, egy cseppet se szolgál örömmünkre, sőt fájó rezignációval gondolunk arra az igazságra, hogy a magyar minig csak másoknak, idegeneknek szolgáljon, pénzzel, fegyverrel, vérral: mindant csak másokért, magamagáért pedig soha semmit. — Ezért nem örvendhet a magyar annak, hogy Bosznia-Hercegovina okkupációjának a huszonöt éves évfordulója van.

*

Világos. A milyen szép neve van ennek a hegyvidéki községnek, olyan sötétség és szomorúság fűzi a magyar történelmet ehhez a helyhez. Ötvennégy éve annak, hogy kétségbeejtően, szomorúan, sötéten, Világos község határában fejeződött be a magyar szabadságharc tragédiája. Világos alatt gördült le a függöny, mely mögött a szabadság reménye a magyarság boldogságának pirkadó hajnala is letűnt. És a hosszú ötvennégy év alatt bizony nagyon kevésre vitte a nemzet mit a szabadság, testvériség, egyenlőség, jegyében elérnie kellett volna. Világos alatt romba dőlt minden, a jelen eseményeiből itélve talán még a lehetősége is annak, hogy az az agyon győztört nemzet valaha még egyszer elérhesse azt a mit a nemzet nagyjai március idusán egy nap alatt kivívtak és a mit Világos alatt elveszítettek.

Él még Visegrádon e szomorú eseménynek a bünbakkja . . . Vajjon az az öreg ember a szomorú évfordulón tud e nyugodtan aludni, nem e lázad fel a lelkiismerete, nem e szór kárhozatot ősz fejére a szomorú múlt emléke?

*

Ferdinánd. Ki ne tudná, hogy a bolgárok Ferdinándjáról van szó. Ujabbán annyira és olyan sokszor emlegetik ezt a fejedelmi nevet, mint annak idején szegény Sándor királylyal tettek.

De úgy látszik, hogy Ferdinándnak drágább az élete, mint a szomorú sorsra jutott kollega élete volt.

Ferdinánd szép esendesen fiaival együtt megugrott Bulgáriából. És amint a hírek mondják, csak az esetben hajlandó visszatérni, ha ágyudörgések és üdvrivalgások közt fogadja őt az isteni nép. Ezt a hiúságra épített garanciát nem nagyon tudja a bolgár kormány szeretve nem szeretett fejedelmének biztosítani és ezért marad még egyre vissza a Kóburg hercegből lett fejedelem . . .

Vajjon visszatér-e valaha Ferdinánd a darázsfaszekbe, vajjon visszatér?

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Kéziratokat nem adunk vissza. Folyóiratunkat érdeklő szellemi közlemények Arad, Szabadság-tér 16. szám alá címzendők.

Lapunk mai számából téves postai irányítás miatt a képek kimaradtak.

B. S. Szatmár. Szívesen veszünk öntől sürubben is kéziratot. Indítson eserepéldányt. Üdvözet!

H. S. Budapest. Általános, aktuális budapesti eseményekről szívesen veszünk apróbb dolgozatokat.

H. J. Kolozsvár. Okvetlen várom az újságot.

Szemérmertlenség. Arad. A rendőrséghez való. Mit gondol ön? . . .

Ibolyka. Arad. Várjuk, okvetlen elvárjuk.

Északi csillag. Arad. Végtelenül sajnáljuk, hogy olyan nagyon gyenge ragyogású csillag. Ne írjon verset!

Nem közölhetők. Nyugalom. — Színi pálya. — Ha a nap elsőtétül. — Az ügyész ur. — Hulló felben.